
מראה מקומות- עניני הלכה

יבמות דף מ'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

רב דקהל שערי תפילה

פסעיק, ניו ג'רסי

AsherMillman@gmail.com

לעילוי נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמאן

A Chaburah on these מקומות מראה is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

בענין אכילה גסה

• בגמ' שלנו דנו את הדין שאכילה גסה לא שמה אכילה ולכן פטור אם אכל באופן גסה ביוה"כ. **ורש"י** פירש שטעם הפטור הוא שכיון שאכילה זו עינוי לו הוי **קיום** של לא תעונה [אכן עי' רד"ה פרט יומא פ': שרק משמע שאינו **ביטול** של לא תעונה]. אכן באמת יש מדרגה פחותה מזה והוא שאינו תאוה לאכול אכן אינו קצה ג"כ ובהוה הובא **בתוס'** (יבמות מ. ופסחים קז:) שבעצם שמה אכילה ורק חסרון באכילת פסח ובאכילה כזו הובא **במשנ"ב** שחייב ביוה"כ.

• אכן בהמשך מבואר שאפילו אכילה גסה ממש שקצה אסור לכתחילה לאכול ורק שבדיעבד פטור. אכן **בשער הציון** הובא שאין כאן איסור כלל ולכ' דעה זו מובן לפי רש"י הנ"ל שיש כאן קיום העינוי ממש ולכן לא שייך שיאסור כו"כ.

• ובאמת, יש לחקור באכילה בשבת ג"כ אם אוכל באופן שאינו מתאוה אכן עדיין אינו צער לו מהו דינו. **בשו"ע** הובא שאם אכל הרבה בשחרית, ישתדל לאכול סעודה שלישית במקצת עכ"פ אכן אינו חייב לצער עצמו. ומשמע מדבריו שאם אינו צער לו ורק שאינו מתאוה עדיין חייב לאכול וזה אע"פ שאין לו תענוג באכילה זו. אכן עיין **בשו"ת חת"ס** שמשמע שעיקר אכילת שבת תלוי בעונג ולכ' לפי"ד אם אין לו שום תאוה לאכול אע"פ שאינו צער לו עדיין אין מקום להתחייב אכילתו. וזהו חלוקה באמת מיו"ט שהחייב הוא אכילה גרידא ואפילו אם אינו מתאוה לאכול קיים המצוה וכן מפורש שם **בחידושי החת"ס**.

• ויש לסנף כאן עניני דיומא והוא כשחל פורים בערב שבת לענין סעודת פורים. **ברמ"א** הובא שיעשה הסעודה בשחרית מפני כבוד השבת. ובמשנ"ב הסביר שר"ל קודם חצות אכן ציין להמהרי"ל שיכול עד שעה עשירית. ומי שלא התחיל אפילו עד זמן פלג המנחה אם יכול לקבל שבת מוקדם ולקדש ולהשתתף סעודת שבת ופורים ביחד, בשו"ת התעוררות תשובה הביא שכן יעץ חכם אחד והוא חולק עליו אכן כן הובא בשם הגר' אלישיב ג"כ (ואיני בידי לראות בפנים). ויש עצה אחרת והוא להמשיך הסעודה ולפרוס מפה ולקדש והובא כבר **במגן אברהם** בשם המרדכי.

• רד"ה פטור יבמות מ.

• תד"ה אכילה שם

• תד"ה דילמא פסחים קז:

• שו"ע או"ח תרי"ב ס"ק ו'

• משנה ברורה שם ס"ק יד'

• שם ס"ק טז'

• שער ציון שם אות יז'

• שלחן ערוך או"ח רצא' א'

• שו"ת חת"ס או"ח קסח'

• חידושי חת"ס שבת קיח:

• שו"ע או"ח תרצה ב'

• משנ"ב שם ס"ק י'

• שו"ת התעוררות תשובה ח"ב

סימן קעד'

• מגן אברהם שם אות ט'

3. נ"י ד"ה בתחומא [מהלך]
דליתא במדרש בתחומא
פרשת וקהל:
ג. גיטין דף ל"ח [נ"ג]:
רצא. שבת ק"ח
[פ"ה]:
ג. טור [עמוד ק"ה] והר"ן
[שבת מג. ג ד"ה ח"ר כהן]
כשם בעל הלכות גדולות
[סימן ז עמוד ק"ט]:
ג. רמב"ם בפרק ל'
מהלכות שבת [הלכה ט]:
ד. טור [שם]:
ה. תוספות [שבת ק"ה, א'
ד"ה בתחומא] והר"ם [שם]
פרק טו סימן ה' והמרדכי
שם [סוף רמז טו] והגהות
[מיימוניות, שבת] בפרק
(כ"ט) [ל' ג' ו' ח']:

צינונים לרמ"א

3. ב"י סימן רפ"ח [עמוד
קפ"ה ד"ה גרסין] בשם
ירושלמי [שבת פרק טו
הלכה ג]:
רצא. (א) הראש פרק
עובי פסחים [פרק י'
סימן ה]:
3. תוספות [ק"ה, א' ד"ה
וה"מ] והרא"ש [שם סימן
יג] ומרדכי [סוף ל' ד] פרק
עובי פסחים בשם רבינו
תם [ש"ח ספר הישר סימן
מה א' ו' וסימן מה א' ו' יג]:

Abdo Ayala

רצ אין להניח הדרכה עבור סעודה שלישית, כדליתא במדרש
משלי [פסוק לא] בפסוק [משלי לא, י] אשת חיל, שמתו בניו של
רבי מאיר מאתו החטא (רוקח סימן נה). ואריך לדקדק שהדרכה
תהא להורות לעם את חקי האלהים ואת תורתו ולהכניס יראת
שמים בלבבם, ולא כמו שנהגין
עכשיו. **רצא** יאמר בשבת נישן כדי
לעשות מלאכתו צער (ספר
חסידים סימן רס"ו):
רצא מי שיש לו מזון שמי'
סעודות ואם יתלקס
לשגש סעודות לא יהיה לו לכל
סעודה לשגש, מוטב שיאכל שמי'
סעודות לשגש (ספר חסידים סימן
(תמ"ס) [א] [תמס"א]), וכן משמע
בשבת דף ק"ח [ע"א] דלמך עשה
שבתך חול, וכמו שכתבתי סימן
רמ"ז [ס"ק ג]. ונראה ל' דמכל
מקום אם נמשכת סעודת הבוקר
עד אחר חלות יתלקס לשמים, וכמו
שכתוב סעיף ג', דהא מכל מקום
ישנע כשאוכל שנית, וכן משמע
במורה"ק טיקטין [מדעי אנשי סט

סימן רצא

דין שלש סעודות. ובו ו' סעיפים:

א. **רצא** [א] יאמר מאד לקיים סעודה שלישית **רצא** ואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה
א. **רצא** [א] בבב"צ [א] ואם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לצער את עצמו
ד והחכם עיניו בראשו שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית:
הנה [א] [א] [א] וימי שלל אכל ב' (א) כלל שבת יאכל שלש סעודות ציוס השבת:

ב. **רצא** [א] וימנה משיגוע זמן המנחה דהיינו ג' ממש שעות ומחצה ולמעלה ואם עשאה
קודם לכן (א) לא קיים מצות סעודה שלישית: הנה [א] [א] ויש אומרים דאסור לשמות

אות ב' במדרכי פרק י"ו דשבת [רמז טז] ובשגלי הלקט [סימן גג] בשם היראים [השלם, סוף סימן גג]. אכל לכתחלה אין להמתין עד אחר
חלות משום זה, דמבטל עונג שבת, כמו שכתב רש"י סימן רפ"ח. ומיהו לפי מה שכתבתי רש"י סימן תמ"ד אפילו קודם חלות יתלקס
לשנים, דהא יש אומרים דיוצא צוה ב', ע"ש: **א** בבב"צ. לאו דוקא, אלא יותר מעט מכנייה, דכנייה מקרי אכילה ערלי, כמו שכתב
סוף סימן רל"ב: **ב** בב"צ שבת. נראה לי דהוא הדין מי שלא אכל כלל צליל יום טוב יאכל שמי' סעודות ציוס, (א) עיין מה שכתבתי סימן
(תקנ"ט) [תקנ"ט] [א] [א] [א] והוא הדין שאומר הקידוש של לילה: **ג** ממש שעות. נראה לי דאם התחיל קודם חלות ואכל עד אחר
חלות יאל, (א) דהא עכ"פ אכל אחר חלות. **א** אכל אס יודע שתמשוך סעודתו עד אחר חלות **א** אסור, כמו שכתבתי רש"י סימן תע"א. דלא

רצ סוף סעיף ב' [באותה שעה]. ואם רגיל בשית ההרים אל יעטלה, כי עונג הוא לו, ואמר השני קובעים מדרש. בעלי במס' שאין עוסקין במורה ציוס השבוע לרבינו
בשבת לעסוק במורה יותר מתלמידי חכמים שעוסקין במורה כל ימי השבוע:
רצא סוף סעיף ב' [במש שעות ב']. כל השותה מים צין המשמות של ערב שבת כאלו גזל את הממס. ויש אומרים דדוקא מן הנהר אכל מן הכים לא. ויש אומרים
שליך להר וגם צין המשמות של שבת. ויש מפרשים דדוקא בשנים עשר מדשים ראשונים של אכיל ושל זמל:

שערי תשובה

לכתוב תורה במוצאי שבת, אלא יאמר כי שבת היום. ועיין שם [באליה רבה]
בשם של"ה [שם]. עיניי תפלות של שבת ד"ה וקראתן שלא ירבה כו', אדרבה חייב
אדם לחדש חידושי תורה, כמו שכתוב בזהר [שלה קע, א] דבמוצאי שבת
בחזרת נשמה יתירה למקומה שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרת בתורה
כו'. ובמחזיק ברכה [אות ד] בשם דעת חכמה [דברי חכמים ח"א שער השבת סוף
פ"י] בשם האר"י [שער הפסוקים, ויש פירוש קדושים] שאם מחדש בתורה מעטין
לאביו באותו עולם, לכן נסמך כיבוד למצות שבת. ומי שאינו בר הכי לחדש,
לימוד דברים שלא למד עד הנה [מחזיק ברכה אות ה]. וכתב בברכי יוסף [אות ב]
שכתבו בשם האר"י [פיר עין חיים, שער השבת סוף פס"א] שהיה יושן ב' או ג' שעות
בשבת **א**, וכתב מחזיק ברכה [אות ב] שרבים מקיימים מנהג האר"י, ומי יתן אם
יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם, ע"ש:

רצא (ב) בב"צ שבת. עיין באר היטב. ועיין בברכי יוסף [אות ה] מסופק אם

דמכל מקום אס' נמשכת סעודת הבוקר עד אחר חלות יתלקס לשנים, כמו שכתב עקיף ג', ויאכל מיד, וכן היה עושה הרא"ש ז"ל [שו"ת כלל כב סימן ד],
דהא מכל מקום ישנע כשאוכל שנית, מ"א [רש"י הסימן]. ועיין סימן תמ"ד סעיף א' [מ"א ס"ק א] דאפילו קודם חלות יתלקס לשנים, דהא יש אומרים דיוצא
צוה, ע"ש, (מ"א רש"י הסימן) (ובספר אליה רבה ס"ק ד חולק על מ"א במה דפסק לחלק סעודת שחרית לשנים, גם לענין אם נמשכה סעודת שחרית
עד לאחר חלות, ע"ש באריכות פילפול עמוק בזה, הגא"א): (ב) בב"צ שבת. **א** (ב) בב"צ שבת.

ביאור הגר"א

לתלמוד תורה וחלק לאכול ולשתות. וטעות סופר יש כאן **א**, ובתחומא **א** ולא
פליגי, מה דאמר רבי ברכיה לתלמוד תורה אלו הפועלים כו', ומה דאמר רבי
חייא להתענג אלו תלמידי חכמים כו', ע"ש. ולכאורה משמע דפליגי בפלוגתא
דברי אליעזר ורבי יהושע (נפסחים סו, ב). ובגמרא דידן [שם] אמרין הכל מודים
כו'. ועיין ב"י רש"י סימן רפ"ח:

רצא [א] [נפס"א] יאמר זכירי. שם [שם ק"ה, א"ב] כל המקיים כו', יאמר חלקי.
ואף בענין אמרין בסוף פירא [נפ"ח משנה ז] שבת כו': (ב) בבב"צ.
נלמד מסוכה, כמו שכתבתי בסעיף ה' [ס"ק טו], ובסוכה אמר ביומא ע"ט ב'
דכביצה בעי סוכה, אע"א דדחי בסוכה [כו, א], מכל מקום ביומא [שם] רביה ירמיה
ורב פפא ורבא לא סבירא להו כן: (ג) **ואם אי אפשר**. כנוכר לעיל סימן
רפ"ח סעיף ב': [ד] [הנה] ומי ש"א. תוספות בפסחים ק"א א' [ד"ה ובקידושא],
דאמרין שם טעמיה כו': [ה] [נפס"א] ב' וזנה. בפרק ט"ז דשבת [ק"ה, א] במנחה
אומרים. בשם מדרש [מדרש תהלים יא, ו] הושתה בשבת בין משמשת גזול קרוביו
המתים. ועיין רשב"א [שורית ח"א] סימן אלף ק"ט בשם הירושלמי:

הכנסת ברית מילה דלא עדיף י"ט של ברית מי"ט של ר"ה עצמו, אלו דבריו ז"ל:

והנה תחלה אעתיק לשוני בחי' למס' שבתא בענין שבת י"ט ור"ח ז"ל: הרמב"ם פ"ל מה' שבת [ה"א] כתב, עונג שבת וכבודו הוא מדברי סופרים דכתיב בישעיה וקראת לשבת עונג. והנה אין כוונתו שהוא רק מצוה דרבנן או מדברי קבלה כמו פורים, אלא דאורייתא ממש נאמרה למרע"ה בעל פה הלכה למשה מסיני ואתי ישעי' ואסמכיה אקרא, דאלת"ה שהיא הלכה למשה מסיני, אין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה [שבת ק"ד ע"א], אע"כ הלכה למשה מסיני היא ורמב"ם קרי ל' דברי סופרים כדרכו של רמב"ם בקידושי כסף שסוקלים עליהם ואפילו הכי כיון דאתי מדרשא קרי ל' דברי סופרים [ה' אישות פ"א ה"ב], ומשו"ה פסק הרמב"ם בפ"א מה' שבועות [ה"ו] הנשבע להתענות בשבת הוה שבועת שוא, משא"כ בחנוכה [ופורים], וע"כ משום דשבת דאורייתא הלכה למשה מסיני ופורים דברי קבלה, ובפ"ג מנדרים הל' ט' הנודר לצום בשבת צריך לקיים נדרו דדאורייתא לא בעי חיזוק משא"כ חנוכה ופורים בעי חיזוק וע"ש בכ"מ, היוצא מדבריו ומדברינו דערב יום הכפורים וראש חדש הוא מילא מיצעא בין שבת לפורים, דבשבת שבועתו שוא והנדר חל, ובחנוכה ופורים הוא בהיפוך השבועה לא הוה שבועת שוא והנדר אינו חל דבעי חיזוק, וערב יוהכ"פ ור"ח דרבנן ואסמכוה אקרא על כן שבועה לא הוה שוא וגם הנדר חל דלא בעי חיזוק דאסמכוה אקרא:

ודע דיש חילוק בין שבת לי"ט, דבשבת עונג מפורש ולא אכילה על כן המתענג בתענית יצא ידי חובת עונג שבת, ואמנם מי שאינו מתענה אינו יוצא ידי חובת אכילה אא"כ מתענג באותה אכילה וע"כ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה בעש"ק כדי שיאכל לתיאבון בלילה:

ואמנם ביי"ט שמחה כתיב ב' ואין שמחה בלא אכילה כדאמרינן במ"ק ט' ע"א, ואפילו ליכא בשר שלמים ויין מ"מ אכילה ושתייה בעי, ואפילו התענית עונג אסור (אם לא תענית חלום משום סכנות נפשות), אך אינו מפורש שתהיה אכילה מעונגת דוקא, ואם אוכל אפילו אינו מתענג יצא ידי חובת אכילה, ועל כן לא פשיט כל כך איסור אכילה בערב י"ט ממנחה ולמעלה כמו בערב שבת,

ומשום הכי כתב הרמב"ם [ה' יו"ט פ"ו הט"ז] וש"ע א"ח סי' תקכ"ט דאסור לאכול בעי"ט ממנחה ולמעלה כמו בע"ש, משמע ערב שבת פשיטא ל' טפי מערב י"ט, ולענין אכילה ביום עצמו הוא בהיפוך דיי"ט הוא פשיט טפי משבת כמ"ש מג"א שם סק"ד, אע"כ כנ"ל לחלק בין עונג לשמחה, וכבר הרגיש בחילוק זה קצת בב"ח סי' תקצ"ז ורמז עליו מג"א שם סק"ז, ועיין שאגת ארי' [סי' ס"ה]:

והנה בר"ה כבר הסכימו רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים דיום שמחה הוא ואין להתענות בו כמבואר ברא"ש סוף ר"ה ובטור וכ"י סי' תקצ"ז, ולא מצאתי שם יום טוב בקרא אלא על תוספות אכילה ושתייה דכתיב גבי נבל על י"ט באנו [שמואל א' כ"ה - ח'] והי' לו משתה גזית צאנו, ומה שפרשו חז"ל [מגילה ה' ע"ב] במגלת אסתר משתה שאסור בתענית ושמחה שאסור בהספד וי"ט שאסור במלאכה, לא שיי"ט מורה על איסור מלאכה, אלא מיתורא קא דריש דכבר כתיב משתה ושמחה ואייתר י"ט באם אינו ענין תניהו לאיסור מלאכה, אבל לא שיהיה פירוש שם י"ט אלא על שמחה, ובשלהי מס' תענית לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויה"כ והיינו שהי' שמחה חולות בכרמים, ואם כן מדתנן [ר"ה כ"ט ע"ב] י"ט של ר"ה ש"מ שהוא יום טוב דעבדי ב' י"ט, אך להתענות בו תענית חלום פשיט דלא עדיף משארי י"ט, אך מ"ש לישב לעולם בתענית משום תענית חלום א', דבר זה אין לו שחר ומוכן כלל, דמ"ש תה"ד [סי' רע"ח] כיון דאיכא רבוותא דמצוה להתענות בו וא"כ אפילו הני דסברי דמצוה לאכול מודו בכה"ג כיון דמשמים הראוהו דתענית חביבא בר"ה בשמים ע"ש ובכ"י סס"י תקצ"ז, דברים אלו תמוהים מאוד איך הראוהו מן השמים שתענית חביב בר"ה, הלא בשבת בודאי איכא מצות עונג ואפ"ה מי שהראו לו חלום בשבת לא נימא שהראו לו שחביב תענית בשבת אלא אדרבא מדכולי עלמא מתענגים והוא מתענה קורעים לו גזר דין של ע' שנה, והנה נימא מצוה לשמות בר"ה וזה שמתענה ביום חדות ה' לכל העולם קורעים לו גז"ד, אבל לעולם רק באותו היום ולא בשארי השנים, ועוד אי נימא דע"י שהראו לו חלום מוכח דחביב תענית בשמים בר"ה, א"כ נימא מוכח דהלכה כהנך פוסקים דמצוה להתענות וכ"ע נמי יתענו, ועוד מאן נינהו הנך פוסקים דמצוה להתענות

רש"י ד"ה קופה. [עין ח' ב"ב ח' ע"ב ד"ה תמחוי].

דף ק"ה עמוד ב': [וקראת לשבת עונג, הוי אומר זה עונג שבת]. הרמב"ם פרק ל' מהל' שבת [ה"א] כתב, עונג שבת וכבודו הוא מדברי סופרים דכתיב בישעי וקראת לשבת עונג, ואין כוונתו שהוא מדברי רבנן או דברי קבלה כשמחת פורים, אלא הוא דאורייתא ממש נאמר בעל פה הלכה למשה מסיני ואח"כ ישעי ואסמכי אקרא, דאי לאו הכי שהי' הלכה למשה מסיני לא הי' נביא רשאי לחדש דבר מעשה [כלעיל ק"ד ט"א], אלא ע"כ הלכה למשה מסיני היא וקרי ל' מדברי סופרים כמו קידושי כסף שממתינן עליהם ורמב"ם קורא להו מדברי סופרים כידוע [ה' אישות פ"א ה"ב], ומשום הכי פסק רמב"ם פ"א מהל' שבעות [ה"ו] דהנשבע להבעות בשבת ה"ל שבעת שוא, מה שאין כן להבעות בחנוכה ופורים, והיינו משום דעיניו שבת איסור דאורייתא כנ"ל ותוכו ופורים חידוש סופרים ולא הוה שבעת שוא, וכן פסק בהל' גדרים פ"ג הל' ט' דגדר לזום בשבת לריק לקיים נדרו דשבת דאורייתא ולא צעי חיזוק מה שאין כן חנוכה ופורים צעי חיזוק, וע"כ בנכסף משנה, והיינו מדבריו ודבריו אלו דערב יום הכיפורים וראש חדש הוי מילי מילתא דחידושי סופרים אך אסמכוהו אקרא, ומשום הכי לענין נשבע לא הוה שבעת שוא כיון שאינו אלא מדרבנן, ומ"מ נדר חל עליהם דכיון דאסמכוהו אקרא לא צעי חיקון עיין ביעבז.

ודע לפע"ד יש חילוק בין שבת ליו"ט, דביו"ט מלוא אכילה דאורייתא מושמחת, אבל אין עונג מפורש בו והאכל ושותה שלא לחיזוקו וכי' דלא התענג מ"מ מלוא אכילה קיים, מה שאין כן בשבת צעי עונג דוקא, ע"כ כתב רמב"ם [ה' יו"ט פ"ו ה"ט] [בש"ע ס' תקי"ט] [סעיף א'] דאסור לאכול בערב יו"ט מן המנחה ולמעלה כמו בערב שבת, משמע ערב שבת פשיטא ל' עפי' היינו משום שעונג מפורש בשבת ולא ביום טוב, ולעומת [זה] המהענג צמעינת בשבת הרי קיים עונג צמעינתו, מה שאין כן ביום טוב צעי עונג ושמחת דוקא ואין שמחה אלא באכילה ושתי' כמבואר פרק קמא דמועד קטן ט' ע"א גבי חימוך בית המקדש י.

כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. והענין בזה כי עיקר שמירת שבת הוא חבור הוי' ואדני ית"ש לדיק ולדק דכורא ונוקבא והמ"י, והמקל' צמעינות ר"ל ומחלק בין חבור הני"ל ומפרידו הרי הוא כמפריד שבת מהדדי, וכשתחלק מספר שבת' לשנים יח"י צ' פעמים א"י"ש דוק ותשכח כ.

אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. עיין בית יוסף ס' רמ"ב [ד"ה ומ"ש אפילו]. ועדיין ל"ע ואיך וצמח יכופר לו עון עובדו ע"א. ועוד מאי רבותי' דדור אנוש, ופירש"י דחוק שם התחילו מה בין התחלה לסופו. גם אין יאוויר שיקיים שבת אם המיר דהו. לכן הנראה בזה שידוע שדור אנוש לא

החמינו שבע"א היא האלה, כי אם חשבו שה' צורא שמים וארץ ועצב את התחתונים והניח הממשלה למערכת השמים ויכוזבים ולהם יאות העבודה [ע' רמב"ם ר"ש ב' ע"ז], ובאמת זהו עבודה אלילים גמורה, מ"מ אפשר לקיים כל המלוות באופן זה ובאמונה זו, חוץ משמירת שבת שידוע שיום השבת לפי מערכת המלות מורה על שבתה והירוס ולא יללה כל מלאכה ונכנס במל' מאדים [ע' רש"י ברכות נ"ע ע"ב ד"ה שבתאי], ולכן האילטגוניים ענבים זו, ואנו עמו ונחלתו למעלה מן המלות שמחים זו לכורות כי אין אנו מאמינים במלות ח"ו, ולכן כל המשמר שבת אפילו עובד ע"א שהיא עצירה גדולה שבכולן, ומפרש דהיינו כדור אנוש שמאמין בצורא ית' ומודה במלות הכוכבים, דאי לאו הכי לא יאוויר כנ"ל, מוחלין לו, שאין תשובה גדולה מה ששומר שבת ומורה עתה להיפך כנ"ל ודו"ק.

אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות וכו'. דוקא צ' שבתות משום דצעי' שישמרו כל ישראל בכלל שבת אחת ובזכותו יגאלו, והיינו דוקא שמירה לכל הלכותיו ודיניו, ומכלל מה שדרשו [זכור ויקרא דף פ"ב] לסריסים אשר ישמרו את שבתותי שמסריסים עלמן כל ימות החול עד השבת, וזהו אי אפשר בשבת אחת לכל ישראל שהרי יש גשם שאין עובדות לבצלהן ואינו מוכח שסרסו עלמן, וגם אינם מעונינים באותו עונג בשבת, רק זה דוקא בשבת ראשונה, אבל בשני אותן שהיו עמאים בשבת העבר נעברו לשבת הבאה, שכן החורה אינו כי אם ז' ימי עומאה, ואם כן בשתי שבתות שמרו כל ישראל שבת אחת, וזהו לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ודו"ק. וצוה נוחא נמי אלמלי שמרו שבת ראשונה אף שהי' שבת שני' כקושיית תוס' לעיל פרק ר"ע פ"ז ע"ב [ד"ה כאשר], מ"מ אם לא שמרו בשני מחולל ממילא הראשונה ודו"ק כ.

אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' והביאותים אל הר קדשי וגו'. ובקשו תוס' [גדה י"ג ע"ב ד"ה עד] הא אין בן דוד צא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. ותיקן המהרש"א שם שהוא כענין שאמרו שיר השירים רבה [פר"ד צ'] שבתה אשה יולדת צמריים ס' רצוא צמרים אחד וכוא משה שהי' שקול ככל ישראל, כן אם יצאו ישראל תלד אשה בענין זה ס' רצוא צמרים אחד שהולד יהי' כס' רצוא נשמות שבגוף עכ"ד. ועי"ל שיחוספו עליהם גרים שיקבלו נשמות מהם, ועפ"י זה י"ל הפסוק הני"ל, כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונחתו להם יד ושם טוב מצנים ומצנות וגו' וצני הנכר הנלוים על ה' לשררו ולאחצה את שם ה' להיות לו לעבדים, דלכאורה י"ל קושיית תוס' הני"ל הלא עתידה אשה שתלד בכל יום שש צמרים אחד כג', א"כ אפשר בשתי שבתות שיכלו כל הנשמות שבגוף, אך לדיקוס שאין משמשים אלא משבת לשבת קשה קשיא הני"ל, לכן אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי דהיינו שמסריסים עלמן בכל ימי החול עד שבת, ונחתו להם שם טוב מצנים ומצנות דהיינו שיהי' להם בן אחד ששקול

(כ) דרשות ח"ב, רל"ז ע"ב ד"ה ובזה יובנו.

(כא) מד"ה אפילו, מכתי"ק.

(כב) לעיל ל' ע"ב לא נמצא רק „עתידה אשה שתלד בכל יום“,

והו' לא. ועיין בחי' גדה י"ג ע"ב ד"ה אין בו דוד בא.

(ט) נדפס בחי' מסכתין דף ק"א ע"א. — ועיין בשו"ת א"ח

ס' קס"ח ד"ה והנה תחלה, שהעתיק מרן ד"ל מדבריו כאן בשבועי

ותוספת לשון קצת. — ועי' בתורת משה (קמא) פר' יתרו (מ' טור ג',

מפתח"ס) ד"ה והנה.

(*) (סוף סימן שעח). פורים ביום ששי יעשו (י) הסעודה בשחרית משום כבוד שבת (מנהגים). ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו (תרומת הדשן). יש אומרים שיש לאכל (יא) מאכל זרעונים בפורים, וכן לזרעונים שאכל (יב) דניאל וחביריו בכבל (כל בו). טוב לעסק מעט בתורה קדם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשנין אורה זו תורה (מהרי"ב). ותיב במשנה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו (מנהגים), וכן נהגו. ויש אומרים (יג) דאם הזיק אחד את חברו (יד) מכח שמחת פורים פטור מלשלם (תרומת הדשן סימן קי) ועין בחשן משפט בדיני נזיקין (*). ג. (טו) ואומר על הנסים בברכת המזון, בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה, (טז) ואומר על הנסים דבית תחלת סעודה אזלינן. ויש מי שאומר שאין לאמרו (יז) (ונוהגין כסבא י^(א) ראשונה): ד. (*א) תיב (יח) לשלח לחברו (יט) שתי מנות (כ) בשל (כ) מיני אכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מתנות לאיש

שערי תשובה

באר היטב

ד. פטור. ואם כן להזיק חב, עין חשן משפט סוף סימן שעח, ועין מגן אברהם סעיף קטן ז: ס. על הנסים. ואם שכח על הנסים בברכת המזון מחזירין אותו דלא סגי דלא אכיל, של"ה רש"ל משה משה. וכתבו הט"ז ומגן אברהם דהינו דקא בסעודה הראשונה שאוכל בפורים, דהא עקר השעם דיש חייב סעודה באותו יום דתיב ימי משנה ושמחה ואם כן סעודה ראשונה שאוכל בו ביום בו קים סעודת פורים בזה, ואין לנו לתלות הדין במה שאנו קורין לסעודה שאחר המנחה סעודת פורים, ואם כן אם כבר אכל סעודה אחת ביום שוב אין מחזירין אותו, עין שם. ואלהיו זוטא כתב בשם מהר"ל מפראג שפסק דלא כשל"ה ומהרש"ל אלא כשמגיע להרחמן יאמר להרחמן יעשה לנו נסים, עין סימן תרפב: ו. ראשונה. עין סימן קפח סעיף י מה שכתב שם. ומצאתי כתוב במדריכי כתוב בקלף היה אוכל סעודת פורים בערב שבת יתפלל ויפסד מפה ויקדש ובברכת המזון יאמר על הנסים, עד כאן לשונו, ובמטה משה ובמנהגים כתבו, הואיל ולא התפלל ערבית, משמע דאם התפלל שוב אינו אומר על הנסים, וכן כתבו של"ה ומהר"ל בתשובה סימן נו, לכן נראה לי דיברך ברכת המזון תחלה ואחר כך יתפלל ערבית להוציא עצמו מפלגתא, וגם שלא ישתכר ולא יכרך ברכת המזון, מגן אברהם: ו. פטור. מבשל הראוי לאכילה מהר"ל. והוא הדין משקה, של"ה. השולח מעות קטות וכלים בשביל מנות, אם יכול למכרם מיד לקנות לצורך סעודה מהיר. הלכות קטנות חלק ב סימן קסג, ומדברי בעל תרומת הדשן סימן קיא משמע קצת דלא יצא, עין שם. ודארו. נסתפקתי מי ששלח לחברו בשביל מנות ונאנסו בו, ואין לו שכוח לשם במתנות לאביונים כי אם לכאן, ומה שכתב שם דלא כספר בני חניא, עין שם שבעמח"ס

באר הלכה

משנה ברורה

(*) חייב לשלח לחברו וכו'. החי אדם הוכיח מן הירושלמי דאם שולח לעשירי דבר פחות אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות, וכן משמע ברטב"א לפי גרסא אחת שם בגמרא. אכן שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה, ונכון לזהר בזה לכתחלה: (*ד) או של מיני אכלים וכו'. בטורי אבן מסתפק אם שלח שתי מנות לאיש עני אם יוכל לחשבם לתת, לקיים שלוח מנות, דגם העני בכלל איש אומרים דמחזירין אותו י"ד ויש אומרים דאין מחזירין אותו, וספק ברכות להקל. ודקא בסעודה ראשונה שאוכל בו ביום, אבל בסעודה שניה שאוכל אחר המנחה, שקורין סעודת פורים, וכבר אכל סעודה אחת ביום, י"ד שוב אין מחזירין אותו לכלי עלמא, אלא כשמגיע להרחמן יאמר להרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'. כשחל פורים בערב שבת ומשכה סעודתו עד הלילה, חייב להזכיר של עכשו דהינו, רצה, ואם כן איך יאמר על הנסים דהוי תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת על הנסים חמור כל כך לכן יאמר רק של שבת. וכל זה אפלו כשלא התפלל עדין, ובפרט אם התפלל מקדם, בודאי אינו דאי להזכיר אחר כך על הנסים בברכת המזון, וכדלקמיה: (טז) ואומר על הנסים. יש אומרים דקא כשלא התפלל ערבית עדין, אבל משתתפל שוב אינו אומר על הנסים, ויש אומרים דבכל גוני אומר, ועל כן מהנכון כ"ש יכרך ברכת המזון קדם שיתפלל, להוציא עצמו מפלגתא. ואם רוצה למצא תקנה שיתפללו קצת מהצבור בבית הפנסת בדרום תמיד, כ"נראה שמשנהגים הזמן בלילה יכרך ברכת המזון ויאמר על הנסים וילך לבית הפנסת להתפלל, ואחר כך יכול לאכל ולשתות ולשמח עוד, דהא מצוה בשמחה בשני ימים: (יז) ונוהגין וכו'. ובה אם לא אמרו, כ"נראה אין מחזירין אותו אפלו לדעת המחמירין הנ"ל, דהא אפלו בלכתחלה יש פלגתא אם לאמרו, וכנ"ל: ד (יח) לשלח. בתשובת בני ציון סימן מד נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא על ידי שליח אי יוצא, כיון דתיב ומשלוח גימא דבעינן דקא על ידי שליחות, עין שם: (יט) שתי מתנות. בעניי הקפידו כ"ל לתן לשני עניים, דמצוה לחלק, מה שאין כן בעשירי דדי כשנותן לאחד: (כ) מיני אכלין. ולא בגדים ושאר דברים. והוא הדין משקה דשפיר דמי, דשתיה בכלל אכילה, וכן סגי באחד אוכל ואחד משקה, ובעינן שיהיה

שער הציון

הרש"י: י. מאמר מרדכי ונהר שלום וחי אדם: יח. ט"ז ומגן אברהם: יט. כן מצד החי אדם, דלא כדמשמע מהמגן אברהם דיאמר על הנסים גם כן: כ. עין מגן אברהם: כא. שם: כב. שערי תשובה: כג. מגן אברהם ושאר אחרונים: ד. כד. מגן אברהם: כה. פוסקים: כו. גמרא:

ולא לחבול. אזל יס לרין דזרזר הזה לפי מה שרשיתי בגמרא פסחים דף ק"ט ח"צ א"ר אדם לשמוע צניו וצ"צ צרגל צמה משמחם ציין וגו' ועוד שם תניא ר' יודא בן נתניה אומר צומן שבתות קיים אין שמחה אלא בצער ועכסיו שאין צה"ק קיים אין שמחה אלא ציין וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהיר"ט הלכה י"ז בהלכות חגיגה, רק שכתב שאלוה לאכול צער צה"ז והנהו עליו רבותיו האחרונים ואין זה להרמב"ם ז"ל, ולפי"ז כל השבועות שהתירו בצער כדי לאכול צער ציום עוז כגון עור לפני הדירקן.

סימן קע"ד

באחד שהתחכם בחל פורים צע"ש אם יאכל סעודת פורים. ציום לא יוכל לאכול עוד צלילה לתאנן ורולה לקבל שבת מפלג המנחה ולמעלה ולקדש ולאכול מיד שנותר כדאיתא צע"ש ק"י... וכיון שעוד היום גדול ורוב הסעודה תהי' ציום יולא צה ידי שניהם סעודת פורים וסעודת שבת. לדעהי אינו נכון לפי המצואר צע"ש אר"ח ק"י הרפ"ח ק"י שחל חל פורים צע"ש אינו עושה סעודת פורים עד יום אחד צע"ש וכן הסכים צרמ"א צע"ז צונג"א שם והטעם ע"פ הירושלמי שסעודת פורים צע"י היכר שהיא לשם פורים וצקעודת שבת אינו ניכר סעודת פורים וצק"כ צה שהיא סמוך לשבת ונקדש תחלה ואוכל אח"כ פשיטא שאין היכר לסעודת פורים ולא ילא צה. שנית צע"ש הי' לו נגילה צפורים שחל צע"ש ואחר שהתפלל וקיצל שבת צאה לו נגילה לידו ועוד היום גדול כ"כ שיוכל לקרות המגילה אם ונחוייז לקרות המגילה עדיין, ואם תמלא לומר שנחוייז אם יכול גם לצרך עלי'. הנה שאלה כזו איתא צע"ז אר"ח ק"י ת"ר סק"צ צרה"ש שחל ציום חמישי וששי ולא הי' להם שופר ואחר שהתפללו וקצלו שבת צא להם השופר שגבלח להם ונמקום אחר והעלה שם שלריכים לתקוע ולא לצרך מנחה ועמים והאחד שנות חיות דיומא לא נדחית ונכה קבלת שבת וע"ש צאריכות וק"י צידן דידן שקריאת המגילה צע"ש אפי' שבת אין צו ונשום גזירה דשמוע יעצירנה אין לחוש דהיינו דוקא אם חל פורים צע"ש שהכל חייבים לשמוע המגילה באותו היום גזרו חבונים לשמוע יעצירנה אזל צה אם אירע כזה לפעמים

ליחיד לקראותה סמוך לחשיכה היא מלתא דלא שכיחא ולא גזרו צה רצון [ועיין צונג"א ק"י תרל"ז קק"ו דנשמוע קלה שלא כדצרי דרולה לאקור לקרות המגילה ציום י"ג שחל צע"ש אחר פלג המנחה נשום דאין קורין נגילה צע"ש ויש לחלק צ"ג אחר פלג המנחה דמוהר אז לקראותה לאנוקים כדאיתא שם ק"ד ולאנוקים קלה כזה שכיחים הרבה] ורשיתי צירושלמי שופני זה אקור לקרות המגילה צפורים שחל צע"ש ופני שאין קורין צכתוצים צע"ש, והיא תמו' וכעת נשכח מנחו ולא אדע אי' נקומו ונ"מ לפי הטעם שלכן אין קורין צכתוצים צע"ש ופני ציטל צהנ"ד זה דוקא ציום שבת גופא שהיו קוצעים לדרוש צרצים כדאיתא צמדרש תנחומא על ויקהל נשה וכו' וטעם זה לא שייך צע"ש קודם לשבת שהכל טרודים צהכנסת שבת שאז לא צודאי לא קצבו לדרוש צרצים. ופשיטא לי דיכול לצרך גם אז על קריאת המגילה דלא הוה תרתי דסתרו דהאמת דאחר קבלת שבת היא שבת וכצ"י יום חמשה עשר באמת לפי המצואר צע"ש אר"ח ק"י דמי שלא הי' לו נגילה ואח"כ כזדמנה לו צע"ז קורא אותה צע"ז וצט"ז שם צצרכה א"כ ומצואר שחייב לקרואה א"כ אמת שהיא שבת והוא יום צ"ז ואעפ"כ חייב לקרואה ונחמנו שאין קורין נגילה צע"ש כצ"י כחצו למעלה שאין שייך חשק זה צה. ונשא"כ אם לא קרא הלל צחנוכה או צקוכת וכדומה והתפלל ערצית צע"ז היום גדול פשיטא שלריך לקרות ההלל מעיקר חיותו ונ"מ לא יצרך כיון שאין צלילה זמן קריאת הלל ונשא"כ קריאת המגילה היא צלילה וציום אזל צהלל שלא קרא וכצ"י התפלל ערצית דומה למי שלא הי' לו תפילין ציום ואחר תפלה ערצית וצצצוד יום כזדמנו לו תפילין כיון שלילה לאו זמן תפילין מניחם צלא צרכה כי היכי דלא להוי כתרתי דסתרו.

והנה כד הוינה טליא הלכתי לטייל עם מרן אבי אדמו"ר זל"ל. ואמר לי שנשאל למה אין עושין עירוצי תצטילין צפורים שחל צע"ש כמו ציו"ט שחל צע"ש ותשובתו כך לפי רצ אשי שנתן הטעם צע"ש דיאמרו אין אופין ניו"ט לשבת ק"ו ניו"ט לחול ונשום איקור מלאכה נגעו צה וזה לא שייך צפורים דיו"ט לאקור צמלאכה לא קצלו עלייהו כדאיתא צגמרא נגילה דף ה' ע"צ אזל לרצא שאמר הטעם כדי שיצדור מנה יפה ליו"ט וננה יפה לשבת זה שייך צפורים יותר כי סעודת

הלכות מגילה סימן תרצה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

ומקל מקום יהיה שמחה של דברי תורה²¹.

21 אבל אם על ידי זה יבואו לדבר דברים בטלים וכל שכן דברים שאינם מהוגנים, כתב הכף החיים (ס"ק כד) שיותר טוב לסעוד סעודת פורים לבדו.

[משנ"ב ס"ק י]

הינו קדם תצות היום לכתחילה²². ועין ביד אפרים מה שכתב בשם מקרי²³.

22 אבל מעיקר הדין, כתב הרמ"א לעיל (סי' רמט ס"ב ובמשנ"ב שם ס"ק יג) שסעודת מצוה שזמנה בערב שבת, מותר לקובעה בערב שבת עד בין השמשות [ראה להלן], ואין לדחותה מפני סעודת שבת. ובדיעבד מי שהתאחר מלעשותה עד פלג המנחה, דעת הגריש אלישיב (הליכות והנהגות פורים) שיכול לקבל שבת לאחר פלג המנחה ולקדש על הדין, ויאכל סעודת שבת עם תוספת מאכלים לכבוד סעודת פורים [ראה לעיל (סי' רעא ס"ק יא), ובהליכות שלמה (פורים פ"ט ארחות הלכה הע' 81)].

23 שאפשר לכתחילה לעשות את הסעודה עד שעה עשירית. ואם נמשכת סעודתו עד הערב, כתב השו"ע לעיל (סי' רעא ס"ד) ובמשנ"ב שם (ס"ק יא ויד) שצריך להפסיק אכילתו בבין השמשות, ולפרוס מפה על הפת ולקדש, ואחר כך ממשיך בסעודתו [וראה שם פרטי דינים בזה].

[משנ"ב ס"ק יב]

דניאל ודבירי²⁴. וגם אסתר אקלה ורעונים²⁵.

24 ומה שעושים זכר לדניאל בפורים, ביאר הלבוש (ס"ב) שהרי אמרו חז"ל (מגילה טו, א) שיהיה המזכר במגילת אסתר כאחד מסיסי אחשוורוש, הוא דניאל.

25 ואיזה ירקות נחשבים ורעונים, בשו"ת דברי יציב (ח"ב סי' רצו אות ו) כתב שמדברי הרמב"ם (פ"א מהל' כלאים ה"ח) משמע שכל הירקות הם בכלל ורעונים. וסיים שם, שיתכן שמה שאנו נוהגים לאכול כרוב מקיימים בזה את המנהג של אכילת ורעונים [וראה רשי' ומצודת ציון, דניאל א יב]. והמקור חיים (ד"ה מאכל ורעונים) כתב שיש לאכול אורז, שהוא מאכל חשוב וממאכלי הסעודות. והבן איש חי (שנה א פ"ר תצוה אות יט) הביא שיש שנהגו לטגן מולייתא בבשר וקטניות כזכר לאכילת הורעונים של דניאל.

[משנ"ב ס"ק יד]

פרוש, שפשה מלח שמחה²⁶.

26 ובטעם הדבר כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ח), שהיהו כאנוס קצת. עוד כתב (שם ס"ק ז), שבפורים מן הסתם מוחלים על היוזק שלא בכונה.

ומה שכתב הרמ"א לקמן (סי' תרצו ס"ח) שנוהגים לחטוף אחד מחבירו דרך שמחה ואין בזה משום גזל, כתב במשנ"ב שם (ס"ק לב) שהיותר הוא מליל קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים, דהיינו שני לילות יום אחד.

[משנ"ב ס"ק טו]

אומר 'על הנסים' בברכת המזון²⁷ וכו', יש אומרים דמחזירין אותם²⁸ ויש אומרים דאין מחזירין אותם²⁹ וכו', ומשקל סעודתו עד הלילה³⁰, ח"ב להקפיד של עקשו דהינו 'רצה' וכו', וז"ל דאין תוקפת 'על הנסים' חמור בל-ב³² לכן לאמר רק של שבת³³.

27 אבל בברכה מעין שלש, כתב השו"ע לעיל (סי' רח ס"ב), הובא

במשנ"ב לעיל סי' תרפב ס"ק ב) שאין אומרים 'על הנסים'. ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק נט), שאפילו בברכת המזון אין חיוב לומר 'על הנסים' מעיקר הדין אלא משום מנהג, ובברכה מעין שלש אין מנהג להזכיר 'על הנסים' [טעם נוסף ראה בספר מקראי קודש פורים (סי' לח)], ואם הזכיר 'על הנסים' בברכה מעין שלש, משמע בכף החיים (סי' תרפב ס"ק ג) שאין זה הפסק [וראה במשנ"ב לעיל סי' קח ס"ק לח)].

ובנוסח 'על הנסים', כתב לעיל (סי' תרפב ס"ק א) שיש לומר 'ועל הנסים' ביו"ד, הן בתפילה והן בברכת המזון.

28 ובטעם הדבר כתב הט"ז (סי' תרצג ס"ק ב), שבפורים יש חיוב לאכול על כל פנים סעודה אחת כמו שכתוב (אסתר ט כב) 'ומי משתה ושמחה' [ואף שבתפילה אין מחזירים אותו כמבואר ברמ"א לעיל (שם ס"ב)].

29 וכן מבואר ברמ"א לעיל (סי' קפז ס"ד). ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"ק ט), שאף שיש חובה לעשות על כל פנים סעודה אחת בפורים, מ"מ אין זה עדיף מתפילה שהיא דאי חיוב, ומ"מ אם לא אמר בה 'על הנסים' אין מחזירים אותו כנ"ל. ועוד, שלא מצינו שחייבים לאכול פת בפורים, ואפשר להפטר מחיוב הסעודה בשאר מיני מטעמים. עוד טעם שאין להחזירו כתב הערוך השלחן (סי"ב), שאף אילו היתה הסעודה חיוב, מ"מ לא מצינו שיהיה חיוב הודאה בברכת המזון [אף שהיא עיקר השמחה על הנס], שהרי כבר הודו על הנס בקריאת המגילה וברכותיה, ועוד לחיוב הודאה בברכת המזון יכול לומר 'על הנסים' ב'הרחמן', כדלהלן, וכמבואר ברמ"א לעיל (סי' תרפב ס"א וסי' קפז שם).

אמנם אם עדיין לא אמר את השם של חתימת אותה ברכה, כתב השו"ע לעיל (סי' תרפב שם) לענין 'על הנסים' של חנוכה בתפילה ובברכת המזון, שחזר לומר 'על הנסים'. ואם כבר אמר את השם של חתימת אותה ברכה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' קיד ס"ק לב) ובשעה צ' לעיל (סי' קפח ס"ק יח) שזה נחשב לסיום הברכה, ואין לו לומר 'למדני חקך', שכל דבר שהזכרתו אינה מעכבת בדיעבד, אינו חוזר אם סיים את הברכה, גם אם לא התחיל את הברכה שלאחריה [אכן ראה בשלמי תודה (פורים סי' ל אות א עמ' שט), שבשכח 'על הנסים' בסעודת פורים נראה שיאמר 'למדני חקך', שהרי יש דעות שצריך לחזור אם לא אמר 'על הנסים', וראה א"א (בוטשאטש) כאן].

ולענין 'על הנסים' שאומרים בתפילה בהודאה, כתב בשעה צ' לעיל (סי' תרפב ס"ק ב) שאם טעה ואמר בעבודה והשלים תפילתו, אין צריך לחזור ואין זה נחשב להפסק בתפילה ונלכאורה הוא הדין אם הזכיר 'על הנסים' של ברכת המזון אחר 'רחם' במקום שמזכירים 'יעלה ויבא' (שלמי תודה פורים סי' לא אות ד עמ' שכח).

30 ואף שהתחיל לאכול בהיתר, כתבו השו"ע לעיל (סי' רעא ס"ד) והמשנ"ב שם (ס"ק יד) שצריך להפסיק סעודתו ולפרוס מפה על הפת ולקדש, כיון שהקידוש שייך לסעודה, ולכתחילה תיקנו לאומרו קודם הסעודה ובמקום הסעודה, ואחר כך יכול להמשיך סעודתו.

31 ודוקא כשאכל בליל שבת, אבל אם לא אכל בליל שבת, אלא רק מברך ברכת המזון בליל שבת על הסעודה שאכל בערב שבת, דעת השו"ע לעיל (סי' רעא ס"ז ובמשנ"ב ס"ק כט-ל) שאומר 'רצה' [ואם שכח אינו חוזר], דעת הרמ"א שאינו אומר 'רצה'.

32 וכמבואר לעיל (סי' רח ס"ק נט). אכן, לענין אמירת 'רצה' בברכת המזון של סעודה שלישית שנמשכה למוצאי שבת שהוא המשך בעמוד הבא

ה. הגהות מיימוניות
בפרק ג' מהלכות מגילה
[הלכה י' אות א'] בשם
הר"מ [מרוטנבורג],
וארומות חיים [הלכות מגילה
סוף סימן לז] בשם הר"י
מקורבני:¹

- ו. טור [עמוד תרגום] בשם
אביו הרא"ש [ש"ת כלאב
סימן ו']
- ז. יאמנינו לעיל ריש סימן
תל"ד:
- ח. רמב"ם בפרק ג'
מהלכות מגילה [נאסח
טו]:
- ט. מהא דלפניו בר אבין
ורב [תניא] [תניא] בר
רבי שם במגילה [בפירוש
הר"ן שם ג, ד ד"ה גמ']:
י. בפירושו הרא"ש שם [ג]
ב ד"ה גמ']:

מגילה

צינונים א"רמ"א

- א) דברי עצמור:
- ב) [דברי משה אית ג' בשם
מהר"ל [נאסח] מדברי
הרא"ש פרק קמא
דמגילה [סימן ו']:
- ג) דברי משה שם בשם
מהר"ל ברונא:

עמרת וקנים

- ג) ראשונה. ועין בשו"ת
רמ"א סימן קל"ב [אות ה].
ואם שכת לומר על הנשים
בברכת המזון, כשמגיע
להחזיק יאמר הרמ"מ [הוא
י] עשה לנו נסים ונפלאות
בשם עשיית לאבותינו וכו'
ביום מרדכי ואסתר כו' [כל
כו סימן טז, כג, ד]. וכבר
נחבר בסיומן קצ"ד [ספ"ק ד
נאסח] ובסיומן תרפ"ב [ספ"ק
6 נאסח]. ואם שכת על הנשים
לגמרי, אף על גב דבתפלה
אין מחזירין, כדלעיל סימן
(תרס"ג) [תרגום] ספ"ק ב'
נאסח]. בסעודת פורים
מחזירין אותו, רש"י [ש"ת
סימן תת] מהא משה סימן
(תתרי"ב) [תתרי"א]. ועין
לעיל סימן (תרס"ב) [תתרי"ב]
[ספ"ק א]. ועין בתרומת
הדשן סימן ל"ח:

לא כתב בן, נראה לי מה שכתבתי עיקר אליהם להלכתא. כי מדינת
נראה לי ⁽¹⁾ ללעולם אין מחזירין אותו, כי לא מצינו שחייב ללכת
פת בפורים, ומצינו למיפטר נפשיה בשאר ימינו מטעמים. ולכן נדון
זה שאלת כבר, פשיטא דאין להחזירו, ולמסד לספק נצרכה לנפלה.

ומצאתי כתוב במדרכי כתוב

בנלק, היה אוכל סעודת פורים
בערב שבת, יתפלל ויפטר מפנה
ויקדש ויזמון יאמר על הניסים,
עכ"ל. ובמטה משה [שם] ובמנהגים
[ר"ס טירנה מנהגי פורים עמוד קנא עין
הערה 15 שם] כתבו הואיל ולא התפלל
ערבית, משמע דאם התפלל שז
אינו אומר על הניסים, וכן כתב
ש"ת [שם] ומהר"ל כמשונה סימן
נ"ו, לכן נראה לי דיברך נצרכה
המוזן מחילה, ואח"כ יתפלל ערבית,

להוציא עצמו מפלוגתא, וגם שלא ישתכר ולא יצרך נצרכה המוזן:
י ונהגין בו. ונראה לי דבזה אם לא אמרו ⁽²⁾ אין מחזירין אותו:
יא שתי מנות בשיר. מבזולס, הראוי ללכת (מהר"ל הלכות
פורים עמוד תל). והוא הדין משקה [ש"ת שם ד"ה לכן]: יב שתי
מנות בו. ונראה לי דבעניי הקפידו ליתן לפני עניים, דמזה
לחלק, מה שאין כן בעשירי דדי כשנותן לאחד. בראה י"ד דמי שזול
על שלמן חזירו ולא הכין לו כלום פטור מלשולח מנות, וכן משמע
קצת ברש"י גבי ⁽³⁾ מחלפי סעודתייהו להדי ⁽⁴⁾ [מגילה ג, ד ד"ה מחלפי],
ומכל מקום ז"ע ⁽⁵⁾ [ועין מה שכתבתי סימן (תרפ"א) ספ"ו] [ריש
סימן תרע"ו], ועוד להחמיר: יג יאשור מנות ביום. והוא
הדין ⁽⁶⁾ מתנות לאציונים (שם) רא"ש מגילה פ"א סימן ו):

(ג) ונהגין כבברא ראשונה. עין סימן קפ"ח ספ"ק י' [ס"ק
ו] מה שכתבתי מעין הלכות בחר התחלת הסעודה: (ד) מיני
אובלים. ולא נגידים או שאר דברים. ושמייה כלל אכילה, כן כתב
תרומת הדשן סימן ק"א, והוא תלמוד ערוך במגילה דף (ד') [ו]
[פ"א] גבי גרבא דחמרא, עין שם:
(ה) מוחלף עם חבירו. בגמרא
[שם פ"ג] אמרין אבין בר אבין ור'
חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו
להדי, ופירש הר"ן [שם] לא היה
[ל] אחד מהם כדי לשלוח ולהשאר
לעצמו, ולפיכך כל אחד שולחם
סעודתן זה לזה כדי ללכת סעודת
פורים ולקיים מצוות משלוח מנות,
ודרך זה כתוב כאלו. ורש"י [שם ד"ה
מחלפי] פירש מחלפין סעודתייהו,
זה אוכל עם זה פורים של שנה

זו, ובשני סועד חזירו עמו. והקשה ב"י [סוף הסימן] לפירוש רש"י
⁽¹⁾ דלס כן לא היו מקיימים משלוח מנות איש לרעהו, ואם חלמך
שהיו שולחין מנות איש לרעהו, א"כ מאי קא משמע לן, עכ"ל.
ונראה לענ"ד לרש"י הוא רבנא דהו [ש"ת ו] אומרים בפירוש
שזה יאכל עם זה ואח"כ להיפך, והוא אמרנו דהו כמו הלוואה,
ואין כאן מנות, דהוא מתנה דוקא, קא משמע לן דלפניו הכי היו
יואלי, דהיינו שבשנה זו יאל זה שמוזין לחזירו, וחזירו היה שולח
לאיש אחר, ולשנה שניה היה להיפך. אלא שיש לדקדק למה לא פירש
רש"י באמת הכל על שנה אחת ושנים יאלו. ואפשר לומר דבזה
היה באמת הלוואה גמורה, כיון שנראה לכל שמיך מקבל תשלומין,
והיה תנאי ביניהם, מה שאין כן אם היו בשני שנים לא היה נראה
כמו תשלומין בשנה זו ולא בזו. ודומא לזה מצינו בסימן ק"ע ספ"ק
(י"ז) [יג] בזה"ל לא יאמר אדם לחזירו בזה ואוכל עמי מה שהאכלתי דהו כפורע לו חובו ונראה כאלו הלוה לו בזה שנים שלשלו
יותר ואיזו בזה משום רצות, אבל מותר לומר לו בזה ואוכל עמי ואוכל עמך פעם אחת ומותר ללכת עמו אפילו סעודה יותר גדולה,
עכ"ל. הרי דצעת אכילה השניה אסור להוציר שהוא תשלומין, הכא נמי כן דלו הוא הלוואה, כן נראה לענ"ד נכון:

ערך ד"ח אברהם

סוף פ"א: [ראינו אומרים]. ולא נהגו כן ועין סוף סימן קפ"ח [ספ"ק ו]: סוף פ"א: [ראינו אומרים]. יש מי שכתב דאשה נאסח כמותה, ואין נראה לי כן
מדברי התלמוד וכל הפוסקים המפורסמים, גם לא נהגו כן:

שערי תשובה

בשני ימים, וגם כל יחיד שמירתו ישכח להתפלל יעשה כן, ע"ש. ובסידור
עמודי שמים להגאון יעב"ץ [שערי שמים דף קנז, בן כתב שאלו אם יתפלל בתוך
הסעודה אומר על הנשים, והכי עבדנו עובדא, ע"ש: (1) בש"י. עין באר
היטב. ועין באשל אברהם ריש סימן תרצ"ד [אוצר מפרשים ס"ק א] בשולח מנות
ונאסר כו', ואין לו שייכות לשם במתנות לאבינו, כי אם לכאן, ומה שכתב
שם דלא כספר בני חזיא, עין שם שבעל המחבר בני חזיא גופיה משמע דערו
שלא יצא, שכתב בנגב או בנותן מתנה על מנת להחזיר אף על גב דבעלמא
מנהי, יש לחלק דהכא עיקר התקנה משום שמחה, וכיון שנגב או חזרו ונטלו
ליכא שמחה, ע"ש:

בבבית השק"ל

החיה מקא נפשות כו', עכ"ל: נראה לי דמי שאובל בו וכן משמע קצת
ברש"י בו. והוא דף ו', אמרין אבין בר אבין ורבי חנינא בר אבין היו
מחלפי סעודתייהו להדי, ופירש רש"י זה אוכל עם זה בפורים של שנה
זו, ובשנה שניה מהפכים ואוכל עם חבירו, והקשה הרב ב"י [סוף הסימן] דאם
כן איך יצאו בזה ידי משלוח מנות, ולכן הסכים לפירוש הר"ן [מגילה ג, ב
ד"ה גמ], וכאשר העתיק בשו"ע זה שולח כו' זה שולח כו'. ועל זה כתב
מ"א דלפי דבריו אתי שפיר פירוש רש"י, דארתו שהוזמנו יצא, דמה לי אם
הוזמנו והאכילו על שלחנו או שולח מנות לביתו, והשני אינו חייב כלל
במשלוח מנות, כיון שלא הכין לעצמו כלום, ומצד עניים ודוחקים הפכו
לשנה הבאה. ועין ב"ח [סוף הסימן] כתב תירוק אחר לקושית הרב ב"י:

לבושי שרד

מאי קא משמע לן דהא פשיטא דמשלוח לאו דוקא, וליכא שום רבנות. ובשלמא
לפירוש הר"ן, הוא אמרנו דמי למקם ממכר, או הלוואה ופערון, ואינו נקרא
משלוח מנות. אכן לרש"י שהיה זה בשנה האחרת והוא לא מחזיר כללואה. ועל זה
מייך ה"ט דלפניו שהוא בשנה אחרת מכל מקום יש רבנות, משום דבשנה
השנייה התנה שבשנה אחרת יזמנינו והוא אמרנו דהו הלוואה, קא משמע לן כיון
דבשנה של שנה הנאסח לא הוציר שהוא שציל שנה שעברה לא מייך הלוואה,
כהא דסימן ק"ע, אלא כהא דהר"ן כפירא ליה לרש"י, דהוא הלוואה, כמו
במזמור בלילה השני, שהוא תשלומין, הכי נמי כהא, כיון שפערם אחת הס
מחלפין: (א) ב"א פ"א: [בתורות א"ב ר"ה] ובשנים השנים דלמלא אכל
לכו כלילה, ולא מקיים סעודת פורים, כמו שכתב לעיל ריש סימן זה:

(1) שם דלפניו אין מחזירין. ר"ל, אפילו בסעודה ראשונה, מכל שכן נדון
זה שאלת כבר בשמחת: (2) שם פ"א: אין מחזירין. פירוש, דנאסח גם רש"י
מנהי, כיון דלפניו בלכתחלה יש פלוגתא אם לאומין: (3) ב"א פ"א: [באשור
סעודתייהו]. פירוש, דנאסח מיושב קושים כ"ז [סוף הסימן]. וק"ל. מה שכתב
סימן תרפ"א, נראה לי ש"ל ריש סימן תרע"ו, עין שם שכתב דאם סמך על
שולחן נעל הצית יש לומר דפטור מנח מנחה: (4) ב"א פ"א: [באשור
באשור]. ה"ט ב"ן ב"י דמדת דהמוזין לחזירו יאל, דמשלוח לאו דוקא,
דמה לי שזולת לית חזירו, או מוזין חזירו אלא, אלא קושים הצית יוסף היא
דחזירו לא יאל, מילא כל שנה לא יאל רק אחד, ועל זה כתב ואלס חלמך שתי
שולחין כו', פירוש, דכל שנה לא שלח המוזין אלא חזירו שלח לאיש אחר, דא"כ